

محل دفن سر امام حسین(ع)

در این که سر امام حسین علیه‌السلام کجا دفن شده است، منابع تاریخی شیعه و سنی گزارش‌های گوناگونی آورده‌اند تا آنجا که شش قول در این باره گفته شده است...

در این که سر امام حسین علیه‌السلام کجا دفن شده است، منابع تاریخی شیعه و سنی گزارش‌های گوناگونی آورده‌اند تا آنجا که شش قول در این باره گفته شده است.

قول اول: سر به بدن ملحق شده است. این قول مشترک میان شیعه و سنی است. علمای شیعه، از جمله شیخ صدوق (متوفای 381 ق)، سید مرتضی (متوفای 436 ق)، فتال نیشابوری (متوفای 508 ق)، ابن نما حلی، سید ابن طاووس (متوفای 664 ق) شیخ بهایی و مجلسی این قول را بیان کرده‌اند.

شیخ صدوق و پس از او، فتال نیشابوری در این باره می‌نویسند: علی بن حسین علیه‌السلام همراه زنان (از شام) خارج شد و سر حسین علیه‌السلام را به کربلا بازگرداند. (1)

سید مرتضی در این باره می‌گوید: روایت کرده‌اند که سر امام حسین علیه‌السلام با جسد در کربلا دفن شد. (2) این شهر آشوب بعد از نقل سخن فوق از سید مرتضی، از قول شیخ طوسی نقل کرده است که به همین سبب (ملحق کردن سر امام به بدن و دفن آن) زیارت اربعین (از جانب امامان علیهم‌السلام) توصیه شده است. (3)

ابن نما حلی نیز نگاشته است: آنچه از اقوال بر آن می‌توان اعتماد کرد، آن است که بعد از آن که سر امام در شهرها گردانده شد، به بدن بازگردانده شد و با جسد دفن شد. (4)

سید ابن طاووس نوشته است: اما سر حسین علیه‌السلام، روایت شده که سر برگردانده شد و در کربلا با جسد شریفش دفن شد و عمل اصحاب بر این معنا بوده است. (5)

مجلسی، یکی از وجه‌های استحباب زیارت امام حسین علیه‌السلام را در روز اربعین، الحاق سرهای مقدس را به اجساد توسط علی بن حسین علیهما‌السلام بیان کرده است. (6) وی در جای دیگر بعد از نقل اقوال دیگر در این باره می‌نویسد: مشهور بین علمای امامیه آن است که سر امام همراه بدن دفن شده است. (7)

برخی اندیشمندان اهل تسنن نیز این قول را بیان کرده‌اند:

ابوریحان بیرونی (متوفای 440 ق) در این باره می‌نویسد: و فی العشرین ردّ راس الحسین علیه‌السلام الی مجثمه حتی دفن مع جثته...؛ در روز بیستم (صفر)، سر حسین علیه‌السلام به بدنش ملحق و با آن دفن گردید. (8)

قرطبی (متوفای 671 ق) می‌نویسد: امامیه می‌گویند که سر حسین علیه‌السلام پس از چهل روز به کربلا بازگردانده و به بدن ملحق شد و این روز نزد آنان معروف است و زیارت در آن روز را زیارت اربعین می‌نامند. (9)

قزوینی نیز نگاشته است: روز اول ماه صفر، عید بنی‌امیه است، چون در آن روز، سر حسین علیه‌السلام را به دمشق وارد ساختند و در روز بیستم آن ماه، سر ایشان به بدن، باز گردانده شد. (10)

مناوی (متوفای 1031 ق) نوشته است: امامیه می‌گویند: پس از چهل روز از شهادت، سر به بدن بازگردانده شد و در کربلا دفن شد. (11)

قول دوم: در کنار قبر امیرالمومنین علیه‌السلام؛ (12)

قول سوم: مسجد رقه در کنار فرات؛

قول چهارم: بقیع نزد قبر مادرش فاطمه علیها‌السلام؛

قول پنجم: دمشق؛

قول ششم: قاهره. (13)

بررسی و تامل در این اقوال، این نتیجه را در بردارد که دیدگاه اول، یعنی الحاق سر به بدن، مشهور و مورد اعتماد و عمل علمای شیعه است، از این رو این قول قابل اعتنا و پذیرش است و بنا بر گزارش‌های تاریخی ابن الحاق در روز بیستم صفر سال 61 بوده است. بنا بر قول مشهور، این کار توسط امام زین‌العابدین علیه‌السلام صورت گرفته است. (14)

محسن رنجبر

پی‌نوشت‌ها:

1- شیخ صدوق، الامالی، مجلس سنی و یکم، ص 232؛ فتال نیشابوری، روضة الواعظین، ص 192 و مجلسی، بحارالانوار، ج 45، ص 140.

2- رسائل المرتضی، ج 3، ص 130.

3- مناقب آل ابی‌طالب، ج 4، ص 85 و مجلسی، بحارالانوار، ج 44، ص 199: «قال الطوسی رحمة الله: و منه زیارة الاربعین».

4- نجم الدین محمد بن جعفر بن نما حلی، مثيرالاحزان، ص 85.

5- سید ابن طاووس، اللهوف فی قتلی الطفوف، ص 114.

- 6- مجلس، بحارالانوار، ج 98، ص 334.
 - 7- همان، ج 45، ص 145.
 - 8- بیرونی، الاثار الباقیه عن القرون الخالیه، ص 331.
 - 9- محمد بن احمد قرطبی، التذکره فی امور الموتی و امور الاخره، ج 2، ص 668.
 - 10- زکریا محمد بن محمود قزوینی، عجائب المخلوقات و الحيوانات و غرائب الموجودات، ص 45.
 - 11- عبدالرووف مناوی، فیض القدیر، ج 1، ص 205.
 - 12- ابن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص 84؛ کلینی، الکافی، ج 4، ص 571-572؛ ابوجعفر محمد بن حسن طوسی، تهذیب الاحکام، ج 6، ص 35-36 و ابن شهر آشوب، همان، ج 4، ص 85.
 - 13- سبط ابن جوزی، تذکره الخواص، ص 265-266؛ سید محسن امین عاملی، اعیان الشیعه، ج 1، ص 626-627 و همو، لواعج الاشجان، ص 247-250؛ محمدمبین امینی، همان، ج 6، ص 321-337.
 - قاضی طباطبائی ضمن اشاره به اقوال در این موضوع و دفاع از قول به الحاق سر به بدن، اقوال دیگر را در این باره نقد و بررسی کرده است. ر. ک: تحقیق درباره اول اربعین حضرت سیدالشهدا علیه السلام، ص 303 به بعد.
 - 14- مجلسی، بحارالانوار، ج 45، ص 145 و همو، جلاء العیون، ص 407.
- منبع: مجله تاریخ در آینه پژوهش، ش 5، 1384